

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми. Тема дисертаційного дослідження Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні» беззаперечно належить до числа пріоритетних напрямів сучасної науки кримінального процесу. Її актуальність зумовлена цілою низкою обставин, що мають як національний, так і міжнародний характер.

По-перше, сучасні виклики, пов'язані з військовою агресією проти України, значною мірою змінили практику застосування кримінального процесуального законодавства. Виникла об'єктивна потреба у розширенні та конкретизації процедур міжнародної правової допомоги, екстрадиції, перейняття кримінальних проваджень і передачі засуджених осіб. У цих умовах ефективність міжнародного співробітництва стає важливим чинником забезпечення законності та невідворотності кримінальної відповідальності.

По-друге, дослідження є своєчасним з огляду на потребу гармонізації національного кримінального процесуального законодавства з міжнародними стандартами. Україна є стороною багатьох міжнародних договорів у сфері кримінальної юстиції, зокрема Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року та низки двосторонніх угод. Водночас аналіз практики свідчить про те, що їх положення не завжди знаходять ефективне відображення у внутрішньому законодавстві та правозастосуванні. У свою чергу, це створює різного роду колізії, які потребують наукового осмислення й пропозицій щодо законодавчих змін.

По-третє, актуальність теми обумовлена й міжнародно-правовим контекстом. Україна, як держава-учасниця Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС), перебуває у процесі імплементації його положень, що

породжує нові проблеми взаємодії між національною системою правосуддя та міжнародними механізмами. Дискусійними залишаються питання реалізації принципу компліментарності, співвідношення юрисдикції національних судів і МКС, а також механізмів виконання міжнародних зобов'язань у сфері кримінального правосуддя.

По-четверте, наукова значущість теми зумовлюється недостатнім рівнем її комплексного опрацювання в українській правовій науці. Існують окремі дослідження, присвячені видачі осіб, міжнародній правовій допомозі чи співпраці з МКС, однак системне, монографічне узагальнення проблем міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні в єдиному дослідженні до цього часу майже не здійснювалось. Саме тому дисертація Бекетова є новаторською та заповнює наявну прогалину в доктрині.

Отже, актуальність теми дисертаційного дослідження *Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні»* визначається одночасно практичними потребами вдосконалення кримінального процесуального законодавства, міжнародними зобов'язаннями України та науковою необхідністю комплексного осмислення інституту міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації Бекетова Олега Олександровича, у своїй більшості є логічно обґрунтованими, внутрішньо послідовними та достатньо переконливими. Автору вдалося поєднати глибокий теоретичний аналіз із вивченням практики застосування чинного законодавства, а також із широким залученням міжнародно-правових актів і зарубіжного досвіду. Використання значної кількості наукових джерел, документів міжнародних організацій та судової практики зумовило високу достовірність отриманих результатів і дозволило сформулювати нові концептуальні положення, які відображають сучасні тенденції розвитку міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Так, у першому розділі дисертації автор здійснив комплексний аналіз стану наукової розробленості проблематики та визначив ключові прогалини. Було виявлено, що у вітчизняній юридичній літературі відсутній усталений підхід до визначення таких базових категорій, як «міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні», «матеріали екстрадиційної перевірки», «суб'єкти міжнародного співробітництва». Зазначене суттєво ускладнює формування цілісної доктрини та практики. Обґрунтованим є висновок про потребу вироблення єдиної концептуальної бази, яка б враховувала як національне законодавство, так і норми міжнародного права.

У підрозділі 1.2 здійснено детальний аналіз нормативно-правового забезпечення міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. Запропоновано чітку багаторівневу систему правового регулювання цього інституту: від конституційних норм до відомчих міжнародних угод (меморандумів). Така систематизація має вагоме практичне значення, адже дозволяє чітко визначити місце кожного виду правового акта та усунути колізії між ними. Окремо слід відзначити висновок автора про доцільність внесення змін до КПК України шляхом уточнення категоріального апарату, що сприятиме підвищенню ефективності співробітництва та мінімізації правових прогалин.

У підрозділі 1.3 обґрунтовано підхід до розширення кола суб'єктів міжнародного співробітництва. Крім центральних та компетентних органів України, дисертант включає міжнародні та міжурядові організації (ООН, ЄС, Інтерпол, Європол, OLAF тощо), що відображає сучасні реалії міжнародної співпраці. Важливо, що автор не обмежився декларативним переліком, а запропонував конкретні зміни до положень КПК України, які б закріпили участь таких організацій у співробітництві, що становить безумовну новизну дослідження.

У другому розділі дисертації розкрито проблематику правової допомоги, екстрадиції, перейняття кримінального провадження, визнання й виконання вироків іноземних судів, а також передачі засуджених. Автор обґрунтував нове

визначення міжнародної правової допомоги, акцентуючи увагу на її змісті як відносинах між державами та міжнародними організаціями, врегульованих нормами міжнародного й національного права. Наведено комплексний підхід до оцінки допустимості доказів, отриманих у межах міжнародної правової допомоги, що базується на неухильному дотриманні процедур і умов міжнародних договорів та внутрішнього законодавства.

У сфері екстрадиції автором удосконалено теоретичні підходи до визначення принципів її здійснення, зокрема принципів відмови у видачі. Запропонована класифікація видів екстрадиції (за призначенням, спрямованістю, правовою основою, порядком здійснення) є новою для кримінальної процесуальної науки та дозволяє системно розглядати цю форму міжнародного співробітництва. Водночас дисертант зосередив увагу на спрощеному порядку видачі осіб, що відповідає сучасним тенденціям розвитку практики міжнародних відносин.

Важливою новацією є запропонована автором класифікація підстав та умов передачі засуджених осіб для відбування покарання за критеріями: правового характеру, суб'єктного складу, матеріально-правових і процесуальних умов. У цьому контексті новизною виступає виокремлення спеціальних засад передачі, пов'язаних із гарантіями прав людини та соціальною реінтеграцією засуджених.

У третьому розділі дисертант ґрунтовно розкрив юрисдикцію МКС і специфіку принципу компліментарності. Автор обґрунтував, що компліментарність не обмежує юрисдикцію Суду, а навпаки – зміцнює його повноваження, забезпечуючи пріоритетність національних органів правосуддя. Таке бачення відповідає сучасним міжнародно-правовим тенденціям.

Окремої уваги заслуговує пропозиція автора доповнити КПК України нормами, які б гарантували потерпілим від міжнародних злочинів право на участь у процесуальних діях під час судового розгляду в МКС. У свою чергу, це положення вирізняється практичною спрямованістю та відповідає вимогам міжнародних стандартів захисту прав людини.

Таким чином, дисертація містить низку концептуально нових положень і практичних рекомендацій, що становлять важливий внесок у розвиток науки кримінального процесу та міжнародного права, а також можуть бути використані в подальшому удосконаленні національного законодавства та правозастосовної практики.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях захищених за темою дисертації. Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом, в цілому, є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до аналізу кримінальних процесуальних проблем. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висувуються в дисертації, в роботі обґрунтовуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методів. Зокрема, під час дослідження використано загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціальні методи пізнання: *діалектичний* – як загальний метод наукового пізнання дійсності (розділи 1–3); *юридико-догматичний* метод дозволив працювати з правовими документами та провести теоретичне дослідження для визначення заходів щодо подальшого підвищення ефективності міжнародного співробітництва (підрозділ 1.2, розділ 2); *порівняльно-правовий метод* уможливив вивчення національного законодавства та норм міжнародних договорів, що визначають підходи держав до досліджуваної теми й перспективи їх розвитку, а також шляхом зіставлення наявних теоретичних підходів щодо визначення міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні виокремити його форми та принципи (підрозділи 1.1, 1.2, розділи 2–3); *прогностичний метод* використано під час дослідження теоретичних і правових аспектів міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, що уможливило виявлення тенденцій розвитку національного законодавства (підрозділи 2.4); *метод правового моделювання* дозволив надати пропозиції щодо внесення змін до КПК України (розділи 1–3); *метод узагальнення* використано в межах формулювання висновків за

результатами дослідження щодо виявлення окремих проблем, які стосуються міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні (розділи 1–3); *системно-структурний метод* дослідження забезпечив комплексне вивчення проблемних питань визначення структурних елементів інституту міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні (розділи 1–3); *соціологічний і статистичний* методи використано для збирання, аналізу й узагальнення емпіричних матеріалів дослідження, серед яких офіційні дані судової статистики, рішення Європейського суду з прав людини, узагальнення судової практики, рішення національних судів України, матеріали з Єдиного державного реєстру судових рішень, анкетування респондентів. *Гносеологічний та аксіологічний* підходи створили підґрунтя для дослідження правової природи міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні з акцентом на забезпечення гарантій прав і законних інтересів осіб під час міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, а також створення відповідних умов для реалізації учасниками кримінального провадження своїх прав і законних інтересів (підрозділи 2.1, 2.3, 3.3).

Дисертант провів своє дослідження спираючись на *емпіричну базу*, яку становлять результати анкетування 123 осіб, а саме 35 суддів, 36 прокурорів, 52 слідчих Національної поліції; дані офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та МВС України за 2016–2025 рр. щодо міжнародно-правового співробітництва в кримінальному провадженні, а також 185 ухвал слідчих суддів у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних заходах, що в цілому свідчить про належний рівень її апробації. Основні положення дисертації викладено в дванадцяти наукових публікаціях, серед яких п'ять у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, шість –

тези доповідей у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Аналіз змісту дисертації Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні» дозволяє, в цілому, позитивно оцінити структуру дослідження, вона достатньо повно розкриває мету та поставлені задачі, які знайшли своє відображення в авторських висновках. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані.

Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в: *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження питань міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні; *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій; та *практичній діяльності* – у процесі напрацювання пакета змін і доповнень до КПК України, розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, а також під час проведення занять у системі службової підготовки (акти Головного слідчого управління Національної поліції України від 29.08.2025 р. та Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань від 20.05.2025 р.);

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні» як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час прилюдного захисту, зокрема:

1. У підрозділі 1.2 дисертаційного дослідження слушно окреслено загальні форми міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні та визначено рівні нормативно-правової регламентації. Водночас, наведений перелік форм міжнародного співробітництва видається дещо дублюючим. Так, окремо зазначено укладання двосторонніх і багатосторонніх угод (п. 1), а також укладання угод з державами чи міжнародними організаціями або участь у багатосторонніх конвенціях (п. 3). Фактично йдеться про одну й ту саму категорію – договірно-правові механізми, тому доцільніше було б подати їх у систематизованому вигляді, розмежувавши загальні міжнародні договори універсального характеру (наприклад, конвенції ООН чи Ради Європи) та спеціальні угоди двостороннього або іншого локального рівня. Також, недостатньо висвітлено питання ролі звичаєвих норм міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини, які також мають суттєвий вплив на міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні. Це особливо важливо, враховуючи обов'язковість виконання рішень ЄСПЛ для України (ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), що прямо впливає на тлумачення та застосування положень КПК України.

2. У загальних висновках дисертаційного дослідження автор пропонує доповнити ст. 541 КПК України пунктом про «принцип взаємності». Це є цікавою ініціативою, однак аргументація виглядає дещо спрощеною. В окремих випадках принцип взаємності у міжнародному праві розглядається не лише як письмове зобов'язання, а й як фактична практика співпраці між державами, що не завжди може бути закріплено у законодавчій формі. Тому варто було б ширше проаналізувати міжнародний досвід і врахувати, що надмірна деталізація цього принципу на рівні КПК України може створити колізії з міжнародними договорами, що мають вищу юридичну силу. Загалом, висновок свідчить про належне опрацювання теми, однак він потребує більшої структурованості, уникнення повторів та ширшого залучення міжнародної практики. На моє переконання це дозволило б надати запропонованим положенням більшої наукової новизни та прикладної цінності.

3. Підрозділ 1.3. дисертаційного дослідження присвячений суб'єктам міжнародного співробітництва. Автор слушно підкреслює, що суб'єктами міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні є як компетентні органи держав, так і міжнародні правоохоронні організації. Водночас занадто загально окреслено їхній статус і функціональне призначення. Наприклад, Інтерпол та Європол не здійснюють кримінального провадження у власному розумінні цього терміну, а забезпечують комунікацію, обмін інформацією та координацію дій між національними органами. Включення їх до суб'єктів кримінального провадження потребує додаткового теоретичного й нормативного обґрунтування.

Крім того, запропоновані зміни до статей КПК України (541–543) виглядають дискусійними, оскільки потребують чіткого визначення меж повноважень кожного із суб'єктів і недопущення дублювання їх функцій. По-перше, розширення переліку суб'єктів міжнародного співробітництва без детальної конкретизації їхнього статусу може створити правову невизначеність та суперечності у практичному застосуванні норм. Наприклад, включення органу до числа учасників міжнародного співробітництва потребує відповіді на питання: чи має він право самостійно звертатися із запитом про міжнародну правову допомогу, чи лише виконувати окремі доручення центрального органу? По-друге, недостатньо враховано ризик дублювання функцій між різними інституціями: МЗС України, Офісом Генерального прокурора, Національною поліцією, органами досудового розслідування. У випадку відсутності чіткої ієрархії та визначення процесуальної ролі кожного органу може виникнути конкуренція повноважень, що суперечить принципу процесуальної економії та може знижувати ефективність міжнародного співробітництва. По-третє, запропоновані зміни не містять механізму координації між різними суб'єктами, що є критично важливим, де оперативність і єдність дій мають вирішальне значення. Усе це свідчить про потребу глибшого обґрунтування та розроблення відповідних запобіжників у законопроекті, аби уникнути колізій у майбутньому правозастосуванні.

4. У дисертації слушно наголошено (підрозділ 2.1), що допустимість доказів, отриманих у результаті міжнародної правової допомоги, визначається суворим дотриманням передбачених процедур. Проте акцент зроблено лише на формальних аспектах, зокрема, дотриманні порядку направлення, оформлення та виконання доручень. Не розкрито проблему різниці у стандартах доказування між національними правовими системами (наприклад, у країнах континентальної та англосаксонської правових сімей), що на практиці часто призводить до визнання доказів неналежними або недопустимими. Також залишено поза увагою питання, чи повинні українські суди оцінювати відповідність дій іноземних органів національним стандартам, чи лише перевіряти дотримання умов міжнародного договору.

Такі зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертанта, яка, очевидно, буде продовжена під час захисту. Вони носять локальний, переважно дискусійний характер і, в цілому, не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація *Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні»* є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить нові наукові положення й науково-обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему, що має важливе значення для кримінального процесу і правоохоронної практики та полягає у розв'язанні проблеми міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Зміст дисертації, в основному, відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає встановленим ДАК МОН України вимогам. Автореферат ідентичний головним положенням дисертації та відображає її основний зміст, висновки та пропозиції.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація та автореферат *Бекетова Олега Олександровича «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні»* відповідають вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а їх автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
начальник управління
Департаменту стратегічних розслідувань,
кандидат юридичних наук

Ярослав ДЯКІН

